

Регіональне управління та місцеве самоврядування

УДК 353

Баймуратов Михайло Олександрович

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри політичних наук та права,
Заслужений діяч науки і техніки України,
академік Української академії наук
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського*

Baimuratov Mikhailo

*Doctor Habilitat of Law, Professor,
Professor of the Department of Political Sciences and Law,
Honored Worker of Science and Technology of Ukraine,
Academician of the Ukrainian Academy of Sciences
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky
ORCID: 0000-0002-4131-1070*

Кофман Борис Якович

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри політичних наук та права,
Заслужений юрист України
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського*

Kofman Boris

*Doctor Habilitat of Law, Professor,
Professor of the Department of Political Sciences and Law,
Honored Lawyer of Ukraine
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky
ORCID: 0000-0001-8121-5190*

Єфремова Наталія Володимирівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри історії держави і права
Національний університет «Одеська юридична академія»*

Yefremova Natalia

*Doctor of Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of History of State and Law
National University "Odesa Law Academy"
ORCID: 0000-0003-0497-2619*

**ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ПРАВА
ЛЮДИНИ: ДО ПОБУДОВИ ЛОКАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ І
ЗАХИСТУ В РОЗУМІННІ МІЖНАРОДНОЇ СПІЛЬНОТИ ДЕРЖАВ
LOCAL GOVERNMENT BODIES AND HUMAN RIGHTS: TOWARDS
BUILDING A LOCAL SYSTEM OF PROTECTION AND DEFENSE IN
THE UNDERSTANDING OF THE INTERNATIONAL COMMUNITY
OF STATES**

***Анотація.** Вступ. Становлення системи місцевого самоврядування в державі виступає не тільки індикатором демократичних перетворень, а й свідомством визнання та поваги до прав і свобод людини, що фактично виникають, формуються, використовуються і реалізуються на локальному рівні функціонування соціуму в межах територіальної локальної людської спільноти – територіальної громади, в умовах філософського стану повсякденності, – детермінуючи створення і реалізацію конституційно-правового статусу людини, її груп і асоціацій, фактично реалізуючи телеологічну домінанту демократичної правової державності відносно пріоритету прав і свободи людини перед правами держави.*

Однак варто усвідомлювати і розуміти, що хоча місцеве самоврядування відіграє основоположну роль і значення в умовах існування

і функціонування державності, – саме враховуючи той факт, що воно безпосереднє пов'язане, по-перше, з відправленням публічної влади на локальному рівні суспільства; по-друге, з практичною реалізацією прав і свобод людини; по-третє, з формуванням і функціонуванням інституційної структури громадянського суспільства; по-четверте, з тим, що саме на рівні місцевого самоврядування та в межах територіальної громади людина здійснює свій життєвий цикл, а її групи та асоціації здійснюють своє існування і функціонування в умовах повсякденності; по-п'яте, саме в цих умовах актуалізується, контекстуалізується та об'єктивується проблематика формування, використання, охорони, захисту та реалізації прав і свобод людини за безпосередньої участі органів публічної влади, що функціонують на локальному рівні соціуму – органів місцевого самоврядування (місцевих органів влади), та їх активної участі у створенні локальної системи охорони і захисту прав людини тощо, – завдяки таким визначальним ознакам інститут локальної демократії починає набувати свого особливого і виключного значення у міжнародній площині і відігравати стратегічне значення в міжнародно-правовій реальності, трансформуючись у важливий і ординарний об'єкт міжнародно-правового регулювання.

Мета. Метою дослідження є виокремлення та характеристика діяльності органів місцевого самоврядування в процесі побудови локальної системи охорони і захисту прав людини в розумінні міжнародної спільноти держав.

Матеріали і методи. Дослідження проводилося із використанням наукометричних баз даних Інтернет, а також із застосуванням порівняльного аналізу, індукції та дедукції, логічного аналізу та інших методів. Оцінка інноваційного потенціалу Резолюції 57/12 «Місцеві органи влади та права людини» Ради з прав людини ООН від 10 жовтня 2024 року

здійснювалася за системно-логічними, технологічно-функціональними, компаративними та суб'єктно-об'єктними складовими.

Результат. Дослідження ролі і значення органів місцевого самоврядування (місцевих органів влади) в процесі реалізації прав людини свідчить про визнання міжнародною спільнотою держав профільної діяльності однозначно як належної, об'єктивної та конструктивної та становить важливий об'єкт міжнародно-правової регламентації та міжнародно-правового регулювання, особливо в контекстуалізації міжнародної легалізації та легітимації локальної демократії як соціально-нормативної сфери прояву, формування, охорони, захисту та реалізації прав людини та їх гарантування.

Завдяки визнанню міжнародною спільнотою ролі і значення органів місцевого самоврядування (місцевих органів влади) у виконанні ними своїх обов'язків у галузі прав людини як важливої проблематики, особливо в контекстуалізації підтримки феноменології демократичної правової державності, профільна проблематика набуває характер наративу та конотації в міжнародному публічному праві та формує чітку та зриму тенденцію до нормування та нормативізації у матеріалах, що базуються на міжнародному «м'якому» праві, а потім у вигляді міжнародних договірних норм.

Профільна Резолюція Ради з прав людини Організації Об'єднаних Націй містить в собі новітні моделі поведінки органів місцевого самоврядування (місцевих органів влади) у виконанні ними своїх обов'язків у галузі прав людини, – ба більше, вказані моделі поведінки у профільній сфері набувають, по-перше, загального значення для міжнародної спільноти держав; по-друге, формуються та будуть використовуватися у перспективі як оптимальні та ефективні ординарні нозологічні одиниці міжнародного співробітництва в межах міжнародної спільноти держав в профільній сфері; по-третє, моделі поведінки органів місцевого

самоврядування (місцевих органів влади) стають ординарними формами їх діяльності у галузі прав людини.

Перспективи. Усвідомлення і розуміння нових напрямків діяльності органів місцевого самоврядування в галузі прав людини суттєво підвищує інноваційну ефективність їх діяльності в сфері створення локальної системи захисту прав людини. Подальші дослідження мають зосередитися на аналізі впливу гуманітарно-гуманістичних практик на динаміку інноваційного розвитку територіальної локальної людської спільноти та адаптацію стратегій локальної демократії до трансформацій суспільства, що функціонує в умовах демократичної правової державності.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування (місцеві органи влади), права людини, інституційна система ООН, інституції національного та міжнародного громадянського суспільства, національні та міжнародні правозахисні механізми.

Summary. *Introduction.* The formation of a system of local self-government in the state is not only an indicator of democratic transformations, but also evidence of recognition and respect for human rights and freedoms, which actually arise, are formed, used and implemented at the local level of functioning of society within the territorial local human community - territorial community, in the conditions of the philosophical state of everyday life, - determining the creation and implementation of the constitutional and legal status of a person, his groups and associations, actually implementing the teleological dominant of democratic legal statehood in relation to the priority of human rights and freedoms over the rights of the state.

However, it is worth realizing and understanding that although local self-government plays a fundamental role and importance in the conditions of the existence and functioning of statehood, - precisely taking into account the fact

that it is directly related, firstly, to the exercise of public power at the local level of society; secondly, to the practical implementation of human rights and freedoms; thirdly, with the formation and functioning of the institutional structure of civil society; fourthly, with the fact that it is at the level of local self-government and within the territorial community that a person carries out his life cycle, and his groups and associations carry out their existence and functioning in everyday conditions; fifthly, it is in these conditions that the issues of the formation, use, protection, defense and implementation of human rights and freedoms are actualized, contextualized and objectified with the direct participation of public authorities operating at the local level of society - local self-government bodies (local authorities), and their active participation in the creation of a local system of protection and defense of human rights, etc. - thanks to such defining features, the institution of local democracy begins to acquire its special and exclusive significance in the international arena and play a strategic role in international legal reality, transforming into an important and ordinary object of international legal regulation.

Purpose. The purpose of the study is to identify and characterize the activities of local governments in the process of building a local system for the protection and defense of human rights in the understanding of the international community of states.

Materials and methods. The study was conducted using scientometric databases of the Internet, as well as using comparative analysis, induction and deduction, logical analysis and other methods. The assessment of the innovative potential of Resolution 57/12 "Local Authorities and Human Rights" of the UN Human Rights Council of October 10, 2024 was carried out according to system-logical, technological-functional, comparative and subject-object components.

Result. The study of the role and significance of local governments (local authorities) in the process of implementing human rights indicates that the international community of states recognizes the profile activity as

unambiguously proper, objective and constructive and constitutes an important object of international legal regulation and international legal regulation, especially in the contextualization of international legalization and legitimation of local democracy as a socio-normative sphere of manifestation, formation, protection, defense and implementation of human rights and their guarantee.

Due to the recognition by the international community of the role and significance of local governments (local authorities) in the performance of their duties in the field of human rights as an important issue, especially in the contextualization of support for the phenomenology of democratic legal statehood, the profile issue acquires the character of a narrative and connotation in international public law and forms a clear and visible tendency towards norming and standardization in materials based on international "soft" law, and then in the form of international treaty norms.

The profile Resolution of the United Nations Human Rights Council contains the latest models of behavior of local governments (local authorities) in the performance of their duties in the field of human rights, moreover, the specified models of behavior in the profile area acquire, firstly, general significance for the international community of states; secondly, they are formed and will be used in the future as optimal and effective ordinary nosological units of international cooperation within the international community of states in the profile area; thirdly, the models of behavior of local governments (local authorities) become ordinary forms of their activities in the field of human rights.

Further research in this area. Awareness and understanding of new areas of activity of local self-government bodies in the field of human rights significantly increases the innovative efficiency of their activities in the field of creating a local system of human rights protection. Further research should focus on analyzing the impact of humanitarian and humanistic practices on the dynamics of innovative development of the territorial local human community

and the adaptation of local democracy strategies to the transformations of a society functioning under conditions of democratic rule of law.

Key words: *local self-government bodies (local authorities), human rights, UN institutional system, institutions of national and international civil society, national and international human rights protection mechanisms.*

Постановка проблеми. Становлення системи місцевого самоврядування (далі – МСВ) в державі виступає не тільки індикатором демократичних перетворень, а й свідомством визнання та поваги до прав і свобод людини, що фактично виникають, формуються, використовуються і реалізуються на локальному рівні функціонування соціуму в межах територіальної локальної людської спільноти – територіальної громади (далі – ТГ), в умовах філософського стану повсякденності, – детермінуючи створення і реалізацію конституційно-правового статусу людини, її груп і асоціацій, фактично реалізуючи телеологічну домінанту демократичної правової державності відносно пріоритету прав і свободи людини перед правами держави.

Однак варто усвідомлювати і розуміти, що хоча МСВ відіграє основоположну роль і значення в умовах існування і функціонування державності, – саме враховуючи той факт, що воно безпосереднє пов’язане, по-перше, з відправленням публічної влади на локальному рівні суспільства; по-друге, з практичною реалізацією прав і свобод людини; по-третє, з формуванням і функціонуванням інституційної структури громадянського суспільства; по-четверте, з тим, що саме на рівні МСВ та в межах ТГ людина здійснює свій життєвий цикл, а її групи та асоціації здійснюють своє існування і функціонування в умовах повсякденності; по-п’яте, саме в цих умовах актуалізується, контекстуалізується та об’єктивується проблематика формування, використання, охорони, захисту та реалізації прав і свобод людини за безпосередньої участі органів

публічної влади, що функціонують на локальному рівні соціуму – органів МСВ, та їх активної участі у створенні локальної системи охорони і захисту прав людини тощо, – завдяки таким визначальним ознакам інститут локальної демократії починає набувати свого особливого і виключного значення у міжнародній площині і відігравати стратегічне значення в міжнародно-правовій реальності, трансформуючись у важливий і ординарний об’єкт міжнародно-правового регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід відзначити, що проблематика муніципально-правового статусу людини в Україні та ролі органів МСВ в його становленні – через сприяння формуванню, захисту, охороні і реалізації прав людини, – останнім часом все частіше стає об’єктом дослідження вчених-муніципалістів. Початком наукових досліджень в цьому напрямку стали роботи доктора юридичних наук, професора М.О. Баймуратова [1], що були присвячені проблемам сутності та становлення локальної системи прав людини та їх сутності, а також роботи В. А. Григор’єва [2] і О.В. Батанова [3], відносно формування системи муніципальних прав особистості в рамках публічної самоврядної (муніципальної) влади. Вагоме місце проблематика суб’єктно-об’єктного складу територіальних громад та муніципально-правовий статус її членів займає в працях таких вчених, як М.П. Орзіх [4], В.Ф. Погорілко [5], Г.Г. Танаджи [6], Ю.Ю. Бальцій [7], М.І. Корнієнко [8], М.П. Воронов [9], В.В. Кравченко [10], С.В. Маліков [11], М.О. Пухтинський [12], Ю.С. Шемшученко [13], О.М. Бориславська [14] та інші.

Разом з тим, необхідно констатувати, що в межах цієї проблематики все більш вагоме значення набуває міжнародно-правовий аспект прав і свобод людини, що реалізуються на локальному рівні соціуму, що функціонує в умовах МСВ, в межах ТГ, в стані повсякденності і демократичної правової державності, – включаючи й відповідну діяльність органів МСВ в профільній сфері. Саме тому в цій сфері актуалізується і

детермінується позиція міжнародної спільноти держав (ООН та її органи і організації – авт.) щодо ролі і значення органів МСВ в галузі прав людини, особливо в контексті їх конкретної технологізації, а також процесів супроводження і забезпечення.

Метою статті є виокремлення та характеристика діяльності органів місцевого самоврядування в процесі побудови локальної системи охорони і захисту прав людини в розумінні міжнародної спільноти держав.

Матеріали і методи. Дослідження проводилося із використанням наукометричних баз даних Інтернет, а також із застосуванням порівняльного аналізу, індукції та дедукції, логічного аналізу та інших методів. Оцінка інноваційного потенціалу Резолюції 57/12 «Місцеві органи влади та права людини» Ради з прав людини ООН від 10 жовтня 2024 року здійснювалася за системно-логічними, технологічно-функціональними, компаративними та суб'єктно-об'єктивними складовими.

Виклад основного матеріалу. Яскравим свідомством перманентного інтересу міжнародної спільноти держав до формування локальної системи охорони і захисту прав людини виступає неодноразово звернення ООН та його інституційних органів до питань про:

а) роль і значення інституту МСВ у існуванні і функціонуванні феноменології демократичної правової державності (*конститууючий критерій; державотворчий нормативний дискурс в міжнародній нормотворчості* – авт.),

б) роль і значення інституту МСВ як історично-конституційної та історично-функціональної цінності національного та глобального конституціоналізму (*конституційно-аксіологічний критерій; аксіо-праксеологічний нормативний дискурс в міжнародній нормотворчості* – авт.),

в) формування основоположних засад становлення інституту локальної демократії в умовах формування саме демократичної держави,

особливо в контекстуалізації виборчих процедур в межах ТГ, навколо формування органів публічної влади та інституту їх посадових осіб (*публічно-представницький критерій; демократично-визначальний нормативний дискурс в міжнародній нормотворчості – авт.*),

г) визначення позитивних рис локальної демократії та її переваг для становлення правової державності, а також запозичення інституту МСВ державами, де він відсутній та формування локальної системи охорони і захисту прав і свобод людини в межах територіальних громад (*самоврядний критерій; локально-демократичний нормативний дискурс в міжнародній нормотворчості – авт.*),

д) формування та реалізацію системи прав і свобод людини в умовах МСВ, що виступає природним та єдиним простором їх виникнення (*гуманістично-гуманітарний критерій; гуманістично-захисний нормативний дискурс в міжнародній нормотворчості – авт.*),

е) роль і значення МСВ в його різних проявах та існуванні, зокрема ролі і значення різних категорій населення, що складають ТГ (громадяни, іноземці, діти, молодь, пенсіонери тощо), просторових аспектів, в межах яких існують та функціонують ТГ (території, ландшафти, регіональне / просторове планування тощо) (*конкретно-видовий критерій; сферно-самоврядний дискурс в міжнародній нормотворчості – авт.*),

є) визначення кращих практик місцевої і регіональної політики держав-членів міжнародної спільноти (*праксеологічно-досвідний критерій; легалізаційно-запозичувальний та легітимізаційно-позитивний дискурс в міжнародній нормотворчості – авт.*),

ж) формування технологічних засад поширення і використання інформації про повсякденну діяльність органів МСВ в різних сферах життєдіяльності ТГ з метою її врахування на рівні конкретних муніципалітетів, їх об'єднань, незалежних держав, міжнародних неурядових організацій місцевих влад тощо (*інформаційно-технологічний*

критерій; інформаційний дискурс в його широкому розумінні та використанні в міжнародній нормотворчості – авт.),

з) обґрунтування та підтвердження ефективності діяльності органів МСВ саме в галузі прав і свобод людини та релевантності такої діяльності саме в межах територіальної локальної людської спільноти, що існує в умовах локальної демократії (*ефективно-релевантний критерій; релевантний дискурс в його широкому розумінні та використанні в міжнародній нормотворчості – авт.*),

и) обґрунтування та підтвердження позитивної міжнародно-правової організаційної та організаційно-правової динаміки щодо основоположної ролі органів МСВ у реалізації локальних управлінсько-самоврядних дискурсів, включаючи й галузь прав людини, що безпосередньо і суттєво впливають не тільки на державотворчі процеси, а й на стан розвитку міжнародного правопорядку (*організаційно-динамічний критерій; динамічний дискурс в його широкому розумінні та використанні в міжнародній нормотворчості – авт.*) та ін.

Одним з яскравих прикладів профільної діяльності ООН та її інституцій виступає розробка проєкту Всесвітньої Хартії місцевого самоврядування [15], що базується на тексті Європейської хартії місцевого самоврядування 1985 року [16]. Ба більше, треба зазначити особливо активну роль саме європейських інституцій у процесі регламентації та регулювання міжнародних стандартів МСВ в різних сферах існування інституту локальної демократії, зокрема Ради Європи (далі – РЄ).

У рамках РЄ прийнято понад 300 міжнародних конвенцій з актуальних питань існування і функціонування локальної демократії. Проблематику демократизації місцевого самоврядування та забезпечення прав людини на місцевому рівні охоплюють наступні міжнародні договірні документи: Європейська конвенція про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або органами влади 1980

року; Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 року; Європейська хартія місцевих мов або мов національних меншин 1992 року; Рамкова конвенція про захист національних меншин 1995 року; Європейська конвенція про участь іноземців в громадському житті на місцевому рівні 1992 року; Європейська хартія участі молоді у суспільному житті на місцевому і регіональному рівні 1992 року; Європейська Хартія міст 1992 року; Європейська конвенція про природні ландшафти 2000 року; Європейська Хартія міст II. (Маніфест Нової урбаністики) 2008 року; Додатковий протокол до Європейської Хартії місцевого самоврядування 2009 року та ін.

Варто зазначити, що розробка цих документів була спричинена посиленням різнорівневої інтеграції, у тому числі на локально-регіональному рівні, який у Європі визнаний як один з найважливіших та ефективніших в межах інтегративного дискурсу. РЄ з метою захисту інтересів територіальних громад, органів місцевого самоврядування проголосила принципи організації місцевої влади, яких дотримуються не тільки всі демократичні країни Європи, але в контексті правової рецепції їх положення запозичує ООН та її інституційні структури.

Разом з тим, можна стверджувати, що в теперішній час в межах ООН приймаються документи, що знаменують якісно нові підходи міжнародної спільноти держав щодо особливої ролі і значення діяльності органів МСВ в різних сферах існування і функціонування ТГ. Новацією в цьому напрямку можна вважати визначення ролі і значення органів МСВ в реалізації прав людини.

Так, Рада з прав людини ООН на своїй п'ятдесят сьомій сесії, що відбулася з 9 вересня до 11 жовтня 2024 року відносно Пункту 3 порядку денного «Заохочення та захист усіх прав людини, цивільних, політичних, економічних, соціальних та культурних прав, включаючи право на розвиток» прийняла Резолюцію 57/12 «Місцеві органи влади та права

людини» (документ Генеральної Асамблеї ООН A/HRC/RES/57/12) [17], що була ухвалена Радою з прав людини 10 жовтня 2024 року одноголосно і без голосування.

Преамбула Резолюції містить не тільки основоположні і засадничі настанови щодо причин її прийняття, а й відповідні посилання, *по-перше*, на вже визнані організаційні, організаційно-правові та праксеологічні настанови, що вже визнані міжнародною спільнотою та зафіксовані темпорально раніше в актах «м'якого права» та міжнародно-правових договірних документах; *по-друге*, на парадигмально-процесуальний порядок формування та реалізації профільного документу; *по-третє*, перспективні положення щодо розвитку профільного питання взаємодії діяльності місцевих влад та реалізації прав і свобод людини.

Так, наприклад, у Преамбулі зазначається, що при її прийнятті, Рада з прав людини ООН, *керується* цілями та принципами Статуту Організації Об'єднаних Націй (*основоположно-засадничий критерій в сфері міжнародного права* – авт.). Крім того, зазначається, що документ приймається, *посилаючись* на Загальну декларацію прав людини та відповідні міжнародні договори з прав людини, зокрема на Міжнародний пакт цивільних та політичних прав та Міжнародний пакт про економічні, соціальних та культурних прав (*основоположно-засадничий критерій в сфері прав і свобод людини* – авт.), а також, *посилаючись* на резолюції Ради з прав людини 24/2 від 26 вересня 2013 року, 27/4 від 25 вересня 2014 року, 33/8 від 29 вересня 2016 року, 39/7 від 27 вересня 2018 року, 45/7 від 6 жовтня 2020 року та 51/12 від 6 жовтня 2022 року про місцеві органи влади та права людини, а також на всі інші відповідні резолюції Ради (*основоположно-засадничий критерій в сфері співвідношення діяльності органів МСВ і прав людини* – авт.) тощо.

Відносно предметно-об'єктного складу Резолюції, її Преамбула містить такі положення:

беручи до уваги також, що всі права людини та основні свободи універсальні, неподільні, взаємозалежні та взаємопов'язані і що їх захист та заохочення є найпершим обов'язком урядів (основоположно-засадничий критерій в сфері універсальності, неподільності, взаємозалежності та взаємопов'язаності прав людини та діяльності урядів держави – авт.),

визнаючи роль місцевих органів влади у заохоченні та захисті прав людини без будь-яких збитків для головної відповідальності національного уряду в цьому відношенні (основоположно-засадничий критерій в сфері трансформації прав і свобод людини у головну ознаку діяльності урядів держави – авт.),

визнаючи також, що у кожній державі місцеві органи влади мають різні форми та функції відповідно до конституційно-правової системи відповідної держави (поліфункціональний критерій в сфері діяльності органів МСВ держав-членів міжнародної спільноти – авт.),

визнаючи далі, що через близькість місцевих органів влади до народу і того, що вони знаходяться на низовому рівні і їм відомі місцеві потреби та пріоритети, одна з важливих функцій місцевих органів влади полягає у наданні державних послуг, орієнтованих на місцеві потреби та пріоритети, пов'язані з реалізацією прав людини на місцевому рівні, та визнаючи переваги широкого діалогу та співробітництва з цією метою між державами, місцевими органами влади, громадянським суспільством та іншими заінтересованими сторонами на місцевому рівні, у тому числі у справі заохочення розповсюдження знань про права людини та виконання ролі каталізатора прогресу в галузі прав людини на місцевому рівні (локально-послуговий критерій в сфері діяльності органів МСВ щодо надання членам громади послуг, детермінованих місцевими потребами та пріоритетами, пов'язаними з реалізацією прав людини на місцевому рівні – авт.),

Підсумовуючи положення Преамбули профільного документу, можна зробити низку відповідних висновків стратегічного, семантично-етимологічного, методологічного та функціонального характеру, що підтверджують наступне:

В контекстуалізації стратегічного висновку – це усвідомлення і розуміння МСВ як єдиної природної, повсякденної, демократичної сфери існування людини, її груп та асоціацій в межах локального соціуму, в якому людина здійснює свій життєвий цикл, а її групи та асоціації своє існування, реалізуючи індивідуальні, групові та колективні інтереси в його межах через права і свободи людини, реалізацію яких забезпечують органи МСВ;

В контекстуалізації семантично-етимологічного висновку – по-перше, через використання відповідних термінологічних зв'язок і терміносистем (ззначаючи, визначаючи, відзначаючи, посиляючись, приймаючи тощо) в документах міжнародного «м'якого права», що приймають органи і організації системи ООН, а також в міжнародно-правових документах договірної характеру; по-друге, через усвідомлення і розуміння змістовної завантаженості термінологічних зв'язок і терміносистем, що використовуються у наведених документах та практично визначають відповідні дії управлінського характеру щодо легалізації, легітимації та використання відповідних фактологічних даних або нормативних настанов.

В контекстуалізації методологічного висновку – по-перше, в розумінні спрямованості дій, по-друге, в усвідомленні та використанні об'єктивно необхідних методів та реалізації заходів для визначення і обґрунтування напрямів перспективного доктринального, наукового, праксеологічного та нормативного розвитку, а також регламентації і регулювання відповідної сфери суспільних відносин (в нашому випадку – сфера МСВ, в межах якої реалізуються права і свободи людини).

В контекстуалізації функціонального висновку – усвідомлення, розуміння і використання відповідного комплексу поведінково-діяльнісних настанов уповноважених суб'єктів щодо реалізації організаційних і організаційно-нормативних приписів в профільній сфері соціальних відносин (в нашому випадку – сфера МСВ, в межах якої реалізуються права і свободи людини), що мають як внутрішньодержавне, так й міжнародне значення.

В контекстуалізації організаційного висновку – по-перше, в усвідомленні і розумінні напрямів організаційної діяльності уповноважених суб'єктів щодо супроводження і забезпечення реалізації відповідної сфери суспільних відносин (в нашому випадку – сфера МСВ, в межах якої реалізуються права і свободи людини); по-друге, у виборі необхідних, оптимальних і ефективних організаційних форм діяльності з метою реалізації основоположних настанов в профільній сфері; по-третє, у передбаченні соціального і нормативного ефекту (короткострокового, середньострокового, довгострокового) від застосування і використання відповідних форм організаційної діяльності.

Отже, підсумовуючи роль і значення Преамбули Резолюції 57/12 «Місцеві органи влади та права людини», що була ухвалена Радою з прав людини 10 жовтня 2024 року, можна констатувати наступне – вона:

А) *містить* відповідні настанови щодо визначення основоположного об'єкта правової регламентації та правового регулювання – права і свободи людини, а також основного суб'єкта, що забезпечує процес їх охорони, захисту та реалізації в межах територіальної локальної людської спільноти – територіальної громади, а саме – органи місцевого самоврядування (місцеві органи влади);

Б) *містить* відповідні настанови щодо визнання особливої ролі органів МСВ в охороні, захисті, реалізації та вдосконаленні системного комплексу прав і свобод людини, її груп та асоціацій;

В) *формує* нові напрямки щодо розвитку ролі і значення органів МСВ у процесі охорони, захисту, реалізації та вдосконалення системного комплексу прав і свобод людини, її груп та асоціацій;

Г) *демонструє* новітні напрями у здійсненні управлінської діяльності органів МСВ в сфері охорони, захисту, реалізації та вдосконалення системного комплексу прав і свобод людини, її груп та асоціацій (права людини знаходяться в центрі трендів цифровізації, підвищення ролі і значення національних та міжнародних інституційних систем громадянського суспільства, становлення системи багатостороннього співробітництва в сфері прав і свобод людини тощо);

Д) *демонструє* основоположну роль і стратегічне значення діяльності органів МСВ в сфері охорони, захисту, реалізації та вдосконалення системного комплексу прав і свобод людини, її груп та асоціацій через визначення управлінсько-оптимальних та управлінсько-ефективних організаційних форм співробітництва в профільній сфері між органами МСВ та іншими правомочними суб'єктами, включаючи й органи та організаціями системи ООН;

Е) *містить* відповідний перспективний «управлінський код», відповідні управлінські концепти, патерни та управлінську парадигму, яка формується, щодо регламентації та регулювання профільної проблематики, що обтяжена відповідними необхідними фактологічними даними, що лежать в основі відповідного алгоритму, з конкретною вказівкою: а) методологічно-управлінських підходів до усвідомлення і розуміння профільної проблематики, б) відповідних принципових засад щодо формування, напрямків та реалізації діяльності органів МСВ в сфері охорони, захисту, реалізації та вдосконалення системного комплексу прав і свобод людини, її груп та асоціацій, в) організаційно-технологічних умов, суб'єктів, що є відповідальними за виконання відповідних заходів щодо вирішення конкретних питань з профільної проблематики тощо.

Свою чергою, основна частина Резолюції 57/12 «Місцеві органи влади та права людини», фактично містить перелік конкретних заходів до участі в яких, та відповідно – до наступної реалізації яких, закликаються органи та організації ООН, а також держави-члени міжнародної спільноти, що є безпосередніми виконавцями профільних управлінських настанов щодо підвищення ролі органів МСВ (місцевих органів влади) у захисті прав людини. Отже, можна констатувати, що дана Резолюція Ради ООН з прав людини по своїй змістовності носить: *по-перше*, новаторський та інноваційний характер, *по-друге*, вона визначає та демонструє відповідну динаміку профільної проблематики, що володіє актуальністю для загального і конкретного державотворення, оптимальністю для формування, розвитку та вдосконалення міжнародно-правового управління, ефективністю для її управлінсько-організаційної реалізації, *по-третє*, відображають актуальну та узагальнену позицію міжнародної спільноти щодо профільної проблематики, *по-четверте*, формують, будують, розвивають та вдосконалюють відповідну технологію щодо вирішення профільної проблематики, *по-п'яте*, у організаційному контексті вона побудована на основі відповідних організаційних засобів-механізмів, а саме *закликів до держав та місцевих органів влади*, а також у вигляді *пропозицій*: а) відповідним установам, фондам та програмам Організації Об'єднаних Націй, б) регіональним правозахисним механізмам, в) національним правозахисним установам, г) представникам громадянського суспільства та д) іншим заінтересованим сторонам, – співпрацювати з місцевими органами влади, а також один з одним, з метою:

1) надання їм підтримки, у тому числі шляхом нарощування потенціалу, під час виконання ними своїх обов'язків у галузі прав людини та

2) участі у роботі регіональних та міжнародних правозахисних механізмів,

а також прохань Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини щодо управлінського супроводження і забезпечення реалізації профільної проблематики Резолюції Ради з прав людини ООН.

Отже, у контекстуалізації профільної проблематики Рада з прав людини ООН особливо акцентує увагу на реалізації наведеними вище суб'єктами наступних напрямків з використанням необхідних організаційних інструментів:

А) *координація та співробітництво* – через заклик держав та місцевих органів влади зміцнювати координацію та співробітництво: а) в галузі розробки та реалізації законів, б) політики та рекомендацій, що включають роботу щодо заохочення та захисту прав людини в функції місцевих органів влади, в) у тому числі в аспекті підвищення обізнаності та наращування потенціалу, але г) з урахуванням місцевих потреб та пріоритетів у сфері надання державних послуг та відмінностей між місцевими органами влади у їхніх можливостях або ресурсах для виконання зобов'язань у галузі прав людини;

Б) *збір, дезагрегування та аналіз* – через заклик держав та місцевих органів влади забезпечити збір, дезагрегування (розукрупнення інформації – авт.) та аналіз даних про положення в галузі прав людини на місцях з метою ухвалення законів, політики та програм, заснованих на фактичних даних;

В) *забезпечення достатніх фінансових засобів та технічних можливостей* – через заклик державам надати місцевим органам влади достатні фінансові засоби та технічні можливості для виконання ними своїх обов'язків у галузі прав людини та зміцнювати співпрацю в галузі розподілу та виділення таких ресурсів;

Г) *заохочення участі місцевих органів влади у роботі регіональних та міжнародних правозахисних механізмів* – через заклик держав також

заохочувати участь місцевих органів влади: а) у роботі регіональних та міжнародних правозахисних механізмів та б) здійсненні відповідних рекомендацій, у тому числі у підготовці матеріалів, що надаються державами для універсального періодичного огляду, а також в) у подальшій діяльності за його підсумками, г) в оглядах договірними органами доповідей держав-учасниць, а також д) у роботі мандатаріїв спеціальних процедур Ради з прав людини, зокрема під час відвідин країн;

Д) *багатосуб'єктна і багатостороння співпраця з органами МСВ (місцевими органами влади)* – через пропозицію відповідним установам, фондам та програмам Організації Об'єднаних Націй, регіональним правозахисним механізмам, національним правозахисним установам, представникам громадянського суспільства та іншим заінтересованим сторонам співпрацювати з місцевими органами влади, а також один з одним, з метою надання їм підтримки, у тому числі шляхом нарощування потенціалу, під час виконання ними своїх обов'язків у галузі прав людини та участі у роботі регіональних та міжнародних правозахисних механізмів;

Е) *розроблення та здійснення програм місцевих органів влади в рамках зусиль щодо заохочення та захисту прав людини* – через заклик: а) місцевих органів влади щодо забезпечення участі місцевих органів влади зацікавлених сторін у діяльності місцевих органів влади та державних справах, а також б) сприятливе, інклюзивне, доступне та безпечне середовище для участі громадянського суспільства та в) сприяти взаємодії та обміну знаннями з місцевими зацікавленими сторонами, включаючи місцеві організації громадянського суспільства, у справі розроблення та здійснення програм місцевих органів влади в рамках зусиль щодо заохочення та захисту прав людини на місцевому рівні;

Є) *співпраця з національними урядами* через заклик місцевих органів влади у співпраці з національними урядами гарантувати захист від

дискримінації та рівний доступ до участі у політичному житті на місцевому рівні, особливо для жінок;

Ж) *розробка та впровадження програм цифровізації міст, включаючи проекти «розумних» міст* – через заклик місцевих органів влади під час розробки та впровадження програм цифровізації міст, у межах своїх відповідних обов'язків та можливостей, передбачених внутрішнім законодавством: а) впроваджувати *належні гарантії прав людини*, наприклад, надійні механізми захисту даних та кібербезпеки, та просувати технічні рішення для забезпечення безпеки та захисту конфіденційності цифрових повідомлень та транзакцій; б) забезпечувати, щоб дані, які використовуються під час навчання алгоритмів *надання державних послуг, у тому числі пов'язаних із прийняттям рішень*, були точними, актуальними та репрезентативними, збиралися з дотриманням прав людини та перевірялися на предмет задоволеної упередженості; в) вживати ефективних заходів для забезпечення того, щоб кожен людина мала рівний *доступ без будь-якої дискримінації до державних послуг*, що надаються місцевими органами влади, в тому числі шляхом оцінки правозахисного впливу таких програм на надання державних послуг та належного обліку в рамках їх проектування, розробки, розгортання та використання, а також, у відповідних випадках, сприяння підвищенню цифрової грамотності та розвитку навичок, необхідних для використання всіх можливостей цих оцифрованих послуг; г) вживати заходів щодо обставин для *надання відповідної технічної допомоги та нарощування потенціалу посадових осіб місцевих органів влади*, які беруть участь у таких програмах, у тому числі за тематикою відповідних зобов'язань держав з міжнародного права прав людини та наслідків розробки, впровадження та використання цифрових технологій у контекст цифровізації міст для прав людини;

З) *сприяння повній, рівноправній та значній участі всіх відповідних зацікавлених сторін у прийнятті рішень* – через заклик місцевих органів

влади, в межах їх відповідних обов'язків та можливостей, передбачених внутрішнім законодавством, сприяти повній, рівноправній та значній участі всіх відповідних зацікавлених сторін у прийнятті рішень, пов'язаних з розробкою та реалізацією програм цифровізації міст, включаючи проекти «розумних» міст, та зміцнювати профільну міжнародну співпрацю та обмін передовим досвідом з питань більш ефективного використання нових та нових цифрових технологій на користь дотримання, захисту та реалізації прав людини в контексті цифровізації міст;

І) *подолання різних проблем, з якими стикаються місцеві органи влади у справі заохочення та захисту прав людини* через організацію Управлінням Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини різних організаційних заходів, а саме: а) до шістдесятої сесії Ради з прав людини одноденного дискусійного форуму у змішаному форматі та при забезпечення повної доступності для осіб з інвалідністю, для обміну інформацією та огляду передового досвіду держав, місцевих органів влади та інших відповідних зацікавлених сторін у подоланні різних проблем, з якими стикаються місцеві органи влади у справі заохочення та захисту прав людини, б) включаючи проблеми у галузі покращення координації та співробітництва між центральними та місцевими органами влади, освіти в галузі прав людини та нарощування потенціалу посадових осіб місцевих органів влади; в) підтримки більш активної участі місцевих органів влади у роботі правозахисних механізмів Організації Об'єднаних Націй і г) закликає держави, місцеві органи влади з усіх регіональних груп Організації Об'єднаних Націй, Програму Організації Об'єднаних Націй щодо населених пунктів (ООН-Хабітат), Програму розвитку Організації Об'єднаних Націй та інші установи, фонди та програми Організації Об'єднаних Націй, цивільне суспільство та міські мережі, а також відповідні міжнародні організації зробити активний внесок у роботу дискусійного форуму;

И) *узагальнення та аналіз передового досвіду держав, місцевих органів влади та інших відповідних зацікавлених сторін у подоланні різних проблем, з якими стикаються місцеві органи влади у справі заохочення та захисту прав людини* – через прохання Управлінню Верховного комісара підготувати доповідь, у тому числі у доступному та простому для читання та розуміння форматі, узагальнити та проаналізувавши передовий досвід держав, місцевих органів влади та інших відповідних зацікавлених сторін у подоланні різних проблем, з якими стикаються місцеві органи влади у справі заохочення та захисту прав людини, включаючи проблеми у галузі покращення координації та співробітництва між центральними та місцевими органами влади, освіти в галузі прав людини та нарощування потенціалу посадових осіб місцевих органів влади; підтримки більш активної участі місцевих органів влади у роботі правозахисних механізмів Організації Об'єднаних Націй, виявлення здобутих уроків та розроблення конкретних рекомендацій для держав та місцевих органів влади, враховуючи результати роботи дискусійного форуму, який буде проведено до шістдесятої сесії Ради з прав людини, і подати доповідь Раді на її шістдесят третій сесії;

Ї) *побудова системи міжнародної взаємодії інституційних суб'єктів системи міжнародного співтовариства держав та системи міжнародного і національного громадянського суспільства* – просити Управління Верховного комісара під час підготовки вищезгаданого дискусійного форуму та доповіді запитати матеріали у держав та місцевих органів влади з усіх регіональних груп Організації Об'єднаних Націй, відповідних міжурядових організацій, установ, фондів та програм Організації Об'єднаних Націй, включаючи Програму Організації Об'єднаних Націй щодо населених пунктів та Програму розвитку Організації Об'єднаних Націй, відповідних спеціальних процедур, Консультативного комітету Ради з прав людини, договірних органів,

національних правозахисних установ та представників громадянського суспільства, включаючи відповідні мережі місцевих органів влади та неурядові організації;

Й) *надання місцевим органам влади підтримки у виконанні ними своїх обов'язків у галузі прав людини, продовжувати проводити дослідження з тематики місцевих органів влади та прав людини числі з питань передової практики, основних проблем та принципів профільної діяльності у галузі прав людини* – пропонує Управлінню Верховного комісара у взаємодії з відповідними установами, фондами та програмами Організації Об'єднаних Націй продовжувати надавати місцевим органам влади, на їхнє прохання, підтримку у виконанні ними своїх обов'язків у галузі прав людини, в тому числі шляхом надання рекомендацій та нарощування потенціалу, та продовжувати проводити дослідження з тематики місцевих органів влади та прав людини числі з питань передової практики, основних проблем та принципів, якими повинні керуватися місцеві та національні органи влади у справі заохочення прав людини;

К) *становлення постійної системи щодо продовження займатися цим питанням.*

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи викладене вище, можна дійти наступних висновків:

- роль і значення органів МСВ (місцевих органів влади) в процесі реалізації прав людини однозначно визнана як належна, об'єктивна та конструктивна проблематика міжнародною спільнотою держав та становить важливий об'єкт міжнародно-правової регламентації та міжнародно-правового регулювання, особливо в контекстуалізації міжнародної легалізації та легітимації локальної демократії як соціально-нормативної сфери прояву, формування, охорони, захисту та реалізації прав людини та їх гарантування (*онто-праксеологічний критерій* – авт.);

- завдяки визнанню міжнародною спільнотою ролі і значення органів МСВ (місцевих органів влади) у виконанні ними своїх обов'язків у галузі прав людини як важливої проблематики в контекстуалізації підтримки феноменології демократичної правової державності, профільна проблематика набуває характер наративу та конотації в міжнародному публічному праві та формує чітку та зриму тенденцію до нормування та нормативізації у матеріалах, що будуються на міжнародному «м'якому» праві, а потім у вигляді міжнародних договірних норм (*джерельно-нормативний критерій* – авт.);

- профільна Резолюція Ради з прав людини Організації Об'єднаних Націй містить в собі новітні моделі поведінки органів МСВ (місцевих органів влади) у виконанні ними своїх обов'язків у галузі прав людини, – ба більше, вказані моделі поведінки у профільній сфері набувають, по-перше, загального значення для міжнародної спільноти держав; по-друге, формуються та будуть використовуватися у перспективі як оптимальні та ефективні ординарні нозологічні одиниці міжнародного співробітництва в межах міжнародної спільноти держав в профільній сфері; по-третє, моделі поведінки органів МСВ (місцевих органів влади) стають ординарними формами їх діяльності у галузі прав людини (*діяльнісно-формалізуючий критерій* – авт.);

- діяльність органів МСВ в галузі прав людини скерована на формування локальної системи захисту прав і свобод людини, що є визначальним фактором у діяльності органів публічної самоврядної (муніципальної) влади, яка визнана на міжнародному рівні міжнародною спільнотою держав як важливіший напрям їх компетенційного дискурсу (*міжнародно-праксеологічний критерій* – авт.);

- доречними є подальші наукові розвідки щодо питань аналізу актуальних форм діяльності органів МСВ в сфері побудови системи локальної охорони прав і свобод людини, через охорону, захист,

гарантування прав і свобод людини, особливо в інтерпретації міжнародної спільноти держав, – бо саме тут актуалізуються питання співробітництва між ТГ та іншими суб'єктами національної та міжнародної юрисдикції як однієї з передумов забезпечення соціальної стійкості та розвитку територіальної локальної людської спільноти, виокремлення та характеристика засобів активізації та посилення ефективності кооперації між ТГ, стратегування і координоване планування процесу співробітництва між органами МСВ та громадами, що їх формують через електоральні процедури, а також забезпечення інклюзивності процесу співробітництва, мобілізація внутрішніх ресурсів громад і залучення зовнішніх ресурсів в рамках міжнародної організаційно-нормативної та організаційно-технологічної допомоги з боку міжнародної спільноти держав, забезпечення ефективного проєктного менеджменту (*перспективно-процесуальний критерій* – авт.).

Література

1. Баймуратов М.О. Локальна система захисту прав людини в Україні: сутність та становлення. *Юридична освіта і правова держава*. Одеса, 1997. С. 96–101.
2. Баймуратов М.О., Григор'єв В.А. Муніципальна влада: актуальні проблеми становлення і розвитку в Україні: монографія. Одеса: Юрид. літ., 2003. 248 с.
3. Батанов О. В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 260 с.
4. Орзіх М. Концепція правового статусу самоврядних територій і органів місцевого самоврядування. *Міське і регіональне самоврядування України*. 1995. Вип. 1–2 (10–11). С. 67–75.

5. Муніципальне право України: підручник / за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 352 с.
6. Баймуратов М.О, Танаджи Г.Г. Муніципальні права людини. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина в Україні; за ред. академіка НАН України Ю.С. Шемшученка. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2008. С. 183–193.
7. Бальцій Ю. Органи самоорганізації населення – суб'єкти місцевого самоврядування України. *Юридичний журнал*. 2012. №7-8 (121-122). С. 94-97.
8. Корнієнко М. Пошук варіантів місцевого самоврядування ще продовжується. *Міське та регіональне самоврядування України*. 1994. № 4. С. 15–19.
9. Воронов М.М. Міське самоврядування в Україні в умовах становлення правової держави: монографія / за редакцією Ю. М. Тодики і В. В. Шумілкина. Харків: ТОВ «Одіссей», 2004. 392 с.
10. Кравченко В.В. Органи місцевого самоврядування: теоретичні підходи до визначення поняття. *Правничий вісник Університету "КРОК"*. 2011. Вип. 10. С. 4-10.
11. Маліков С.В. Принципи місцевого самоврядування в Україні: дис. канд. юрид. наук. Маріуполь, 2012. 222 с.
12. Пухтинський М.О. Трансформація місцевого самоврядування в контексті децентралізації публічної влади унітарної України. *Альманах права*. 2020. Вип. 11. С. 319-326.
13. Шемшученко Ю.С. Європейське право: теорія і практика. *Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* Київ, 1998. С. 26–28.
14. Бориславська О. М. Міське самоврядування в Україні: теорія та практика реалізації конституційно-правових засад. Львів: Паіс, 2005. 208 с.

15. Council of Europe Recommendation 98 (2001) on the state of play of the discussion on the draft World Charter on Local Self-Government. URL: <https://rm.coe.int/-98-2001-1-/16807186fb> (дата звернення: 15.05.2025).

16. Європейська хартія місцевого самоврядування, Страсбург, 15 жовтня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 15.05.2025).

17. Resolution 57/12 "Local authorities and human rights": adopted by the Human Rights Council on October 10, 2024. Human Rights Council. Fifty-seventh session. September 9 — October 11, 2024. Item 3 of the agenda "Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development. UN, 2024. 7 p. URL: <https://docs.un.org/eng/A/HRC/RES/57/12> (дата звернення: 15.05.2025).

References

1. Baimuratov, M. O. (1997). Lokalna systema zakhystu prav liudyny v Ukraini: sutnist ta stanovlennia. *Yurydychna osvita i pravova derzhava* (S. 96–101). Odesa.

2. Baimuratov, M. O., & Hryhoriev, V. A. (2003). Munitsypalna vlada: aktualni problemy stanovlennia i rozvytku v Ukraini: monohrafiia. Odesa: Yuryd. lit.

3. Batanov, O. V. (2001). Terytorialna hromada – osnova mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini: monohrafiia. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy.

4. Orzikh, M. (1995). Kontseptsiiia pravovoho statusu samovriadnykh terytorii i orhaniv mistsevoho samovriaduvannia. *Mistseve i rehionalne samovriaduvannia Ukrainy*, 1–2(10–11), 67–75.

5. Pohorilko, V. F., & Frytskyi, O. F. (Eds.). (2001). Munitsypalne pravo Ukrainy: pidruchnyk. Kyiv: Yurinkom Inter.

6. Baimuratov, M. O., & Tanadzhy, H. H. (2008). Munitsypalni prava liudyny. Y Yu. S. Shemshuchenka (Ed.), *Konstytutsiini prava, svobody i oboviazky liudyny i hromadianyna v Ukraini* (S. 183–193). Kyiv: Vyd-vo «Iurydychna dumka».
7. Baltsii, Yu. (2012). Orhany samoorhanizatsii naseleattia – subiekty mistsevoho samovriaduvannia Ukrainy. *Yurydychnyi zhurnal*, 7-8(121-122), 94-97.
8. Korniienko, M. (1994). Poshuk variantiv mistsevoho samovriaduvannia shche prodovzhuetsia. *Mistseve ta rehionalne samovriaduvannia Ukrainy*, 4, 15–19.
9. Voronov, M. M. (2004). *Mistseve samovriaduvannia v Ukraini v umovakh stanovlennia pravovoi derzhavy: monohrafiia* (Yu. M. Todyka & V. V. Shumilkina, Ред.). Kharkiv: TOV «Odissei».
10. Kravchenko, V. V. (2011). Orhany mistsevoho samovriaduvannia: teoretychni pidkhody do vyznachennia poniattia. *Pravnychyi visnyk Universytetu "KROK"*, 10, 4-10.
11. Malikov, S. V. (2012). Pryntsypy mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini [Dys. kand. yuryd. nauk]. Mariupol.
12. Pukhtynskyi, M. O. (2020). Transformatsiia mistsevoho samovriaduvannia v konteksti detsentralizatsii publicanoi vlady unitarnoi Ukrainy. *Almanakh prava*, 11, 319-326.
13. Shemshuchenko, Yu. S. (1998). Yevropeiske pravo: teoriia i praktyka. *Problemy harmonizatsii zakonodavstva Ukrainy z mizhnarodnym pravom: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (S. 26–28). Kyiv.
14. Boryslavska, O. M. (2005). *Mistseve samovriaduvannia v Ukraini: teoriia ta praktyka realizatsii konstytutsiino-pravovykh zasad*. Lviv: Pais.

15. Council of Europe. (2001). Recommendation 98 (2001) on the state of play of the discussion on the draft World Charter on Local Self-Government. <https://rm.coe.int/-98-2001-1-/16807186fb>.

16. Yevropeiska khartiia mistsevoho samovriaduvannia, Strasburh, 15 zhovtnia 1985 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.

17. United Nations Human Rights Council. (2024, October 10). Resolution 57/12 "Local authorities and human rights". (A/HRC/RES/57/12). <https://docs.un.org/eng/A/HRC/RES/57/12>.